

Handleiding

Het Zelf Organiserende Dorp

IT KIN OARS !

Ús Mienskip

Samen doen

Groen doen

**Samen
voor een sterke
Mienskip!**

It Kin Oars, op weg naar het Zelforganiserende Dorp

Inhoudopgave

Inleiding

1. Wat is Het zelforganiserende Dorp
2. Waarom een Zelforganiserend Dorp
3. Welke voorwaarden zijn er voor Het Zelforganiserend Dorp
4. Hoe bereik je dat een Zelforganiserend Dorp tot stand komen
5. Waar loop je tegenaan om een Zelforganiserend Dorp te bereiken
6. Wie gaan meedoen aan het Zelforganiserend Dorp
7. Stappenplan
8. Voorbeelden ter inspiratie
9. Namen en mailadressen van de werkgroepleden Het Zelforganiserend Dorp

Bijlagen:

- 1. Succesfactoren, Kenmerken van en Kritische Kanttekeningen bij zelforganisatie
- 2. Adressen van websites van organisaties
- 3. Stroomschema's:
  - A) Implementatie "op weg naar een zelforganiserend dorp".
  - B) Realisatie van een actiepoint als Zelforganiserend Dorp

Inleiding

Dorpen zijn de oudste dragers van de cultuur; na het stadium waarin mensen een nomadisch bestaan leidden, kwamen zij wonen en werken in (kleine) dorpen. Later zijn daar steden uit gegroeid.

Wij - de leden van werkgroep Het Zelforganiserend Dorp - willen een stevig pleidooi houden voor erkenning van het bijzondere, van de eigenheid van dorpen. En in de steden van de eigenheid van (sommige) wijken. Waar de sociale norm geldt, waar de kracht ligt om met elkaar iets te doen, waar een overheid vooral facilitair kan zijn.

Een dorp of een wijk heeft de schaal waarop mensen elkaar kunnen kennen, op elkaar kunnen vertrouwen en elkaar kunnen helpen. Het Friese woord "mienskip" geeft dit perfect aan. De identiteit die daardoor is ontstaan, is vaak gebaseerd op historie, op landschap, op de relatie met naburige dorpen.

Eigenlijk is het heel logisch dat er juist dáár de behoefte bestaat tot zelf iets organiseren, van een wijk- of dorpsfeest tot eigen voorzieningen en (infra-) structuur.

De meerwaarde van zelforganisatie op het niveau van een dorp of wijk is leefbaarheid. Bij een dorp komt daar nog bij dat de toename van leefbaarheid leegloop van het platteland kan tegengaan. Dit is een belangrijke doelstelling van bijvoorbeeld de Europese Unie.

1. Wat is Het zelforganiserende Dorp

Bij een Zelforganiserend Dorp (of wijk van een stad of een aantal kleinere dorpen tezamen) zien wij - leden van de werkgroep - een eenheid voor ons. Deze eenheid heeft voldoende energie, gezamenlijkheid en doorzettingsvermogen om verantwoordelijkheid te dragen voor de verbetering van de leefbaarheid ervan.

Daartoe heeft het dorp of de wijk een gezamenlijke visie nodig. De visie - een droom over de toekomst - van het Zelforganiserend Dorp is van belang voor het gebruik binnen de eigen gemeenschap, bijvoorbeeld om overeenstemming te krijgen over de richting of de prioriteiten. Ook is een gezamenlijke visie van belang in de samenwerking met bijvoorbeeld de overheid. Hierbij doelen wij op het maken van afspraken met de gemeentelijke en regionale overheid over bevoegdheden en budget.

2. Waarom een Zelforganiserend Dorp

Zelforganisatie kan in de huidige tijd het antwoord zijn op vragen die zich plaatselijk voordoen, relatief "klein" zijn en daarmee wellicht voor politiek en bestuur teveel "veraf." Het kan het hervinden van "de menselijke maat" zijn in een wereld waar termen als globalisering dagelijkse kost zijn geworden, waardoor burgers zich verloren kunnen voelen. Zelforganisatie leidt - bij een positief verloop - tot "verbinding" in de gemeenschap. Een woord waar sommigen misschien jeuk van krijgen. Toch wordt "verbinding" (of noem het "saamhorigheid") algemeen gezien als een belangrijke menselijke behoefte om zich gewaardeerd, om zich gezien te voelen. Zelforganisatie is in deze zin een antwoord op de schaalvergroting van de jaren '80 tot en met de jaren '00. Ook is het een antwoord op een wereldwijde trend van herwaardering van regionale identiteit en het afzetten tegen internationale bemoeienis (vb. "Europa").

Wat het kan opleveren is leefbaarheid binnen de gemeenschap. Dit is van belang voor het behoud van dorpen op platteland, een belangrijk speerpunt van o.a. de EU om teveel verstedelijking en leegloop op het platteland te voorkomen. Het zou zelfs goedkoper kunnen uitpakken en kwaliteitverhogend kunnen zijn.

Er zijn diverse goede voorbeelden van kleinschalige initiatieven die dit beeld ondersteunen (zie paragraaf 8) En naast leefbaarheid kan het een bijdrage leveren aan het welzijn van mensen, het "goede gevoel" dat je er met elkaar voor in staat dat zaken geregeld worden, opgelost worden.

3. Welke voorwaarden zijn er voor Het Zelforganiserend Dorp

a. identiteit. De "ideale" omvang van dorp of wijk is niet vooraf te duiden. Identiteit kan ook door heel verschillende elementen zijn bepaald: een doel of verlangen, of een bedreiging, een gezamenlijke historie of soms door iets tijdelijks als een kampioen. Van belang voor zelforganisatie is dat de eenheid gemeenschappelijkheid ervaart op een aantal - voor die eenheid - belangrijke thema's. Daardoor kan er beweging op gang komen.

b. sociale structuur. Ook lijkt het van belang dat er een bepaalde structuur is waardoor de zelforganisatie toekomstbestendig wordt en verder gaat dan het oplossen van één of twee knelpunten. Sociale structuur is een netwerk van verbindingen dat ontstaat tussen mensen die iets gemeenschappelijks hebben. Zoals gezegd kan dat verschillend van aard zijn: een doel, een bedreiging of een historie. Die sociale structuur - gebaseerd op wederzijds vertrouwen, op kennis van elkaars mogelijkheden en op korte lijnen - maakt de weg vrij om zelf taken te vervullen, keuzes te kunnen en mogen maken.

Als de eenheid hoge ambities heeft, zijn de eisen aan de sociale structuur ook hoger. Bij hogere ambities denkt deze werkgroep aan het bereiken van een gelijkwaardige(r) verhouding tussen burgers en overheid. Dat kan dan resulteren in meer eigen verantwoordelijkheid of in "oude termen" in meer zelfbestuur.

4. Hoe bereik je dat een Zelforganiserend Dorp tot stand komen

Op de G 1000 van 5 november 2016 in Fryslân is de term Het Zelforganiserend Dorp als het ware gemunt. Bij de groep die dit uitwerkte en bij diverse andere groepen kwam naar voren dat de werkwijze van een G1000 ook uitstekend toegepast zou kunnen worden in een dorp of wijk. Uiteraard aangepast en wellicht vereenvoudigd, maar wel zodanig uitgevoerd dat er een gemeenschappelijk idee over de toekomst, een visie ontstaat.

Een gezamenlijke visie op de toekomst van het dorp is een goede basis om een gedeelde verantwoordelijkheid van zelforganisatie te kunnen dragen. Anno 2017 zijn wij van mening dat de visie minimaal 2 kernelementen zou moeten beschrijven, nl. het sociale element - het Samen Doen - en het duurzame element - het Groen Doen.

De aanbeveling van de werkgroep luidt om ervoor zorg te dragen dat verschillende lagen en groepen in een gemeenschap zich voldoende uitgenodigd voelen om inbreng te hebben.

Enkele werkwijzen om te komen tot een gemeenschappelijke basis of visie of benoemen we hier, maar werken we niet uitputtend uit. Daarvoor verwijzen we naar anderen of andere werkgroepen.

- G 100 (een verkleinde werkwijze van de G 1000). De werkgroep Dorpentop Friesland heeft dit in voorbereiding genomen.
- Biografie van het dorp/ de wijk (via Durk Visser, Ons Landschap)

- Interviews en enquetering zoals in Heeg waarbij vooral het bereik bij jongeren positief opviel (zie paragraaf 8)
- Bevolkingssamenstelling in kaart brengen.
- Ethnografisch onderzoek van (wensen in) een gemeenschap
- de uitkomsten van een onderzoek naar behoeftenpeilingen bij en mogelijkheden van burgers in gemeenschappen. Dit is een voorstel van de werkgroep "mensen hebben mensen nodig", ook één van de uitwerkingen van de Dorpentop Fryslân met als werkgroepnaam Dorpsbelang 2.0. Het ontwikkelen van een instrument hiervoor gebeurt in samenwerking met studenten.

Met bovenstaande benaderingen kan een initiatiefgroep inzicht krijgen in de wensen van een gemeenschap en daarmee de basis leggen voor de gemeenschappelijke visie. Daarmee is er nog geen Zelforganiserend Dorp. Daar is meer voor nodig.

5. Waar loop je tegenaan om een Zelforganiserend Dorp te bereiken

a. begrenzing. Ruimte willen hebben om zelf zaken te bepalen en te organiseren, betekent automatisch dat het Zelforganiserend Dorp/ de wijk keuzes moet maken. Je kunt tenslotte niet alles op je nemen en al helemaal niet alles tegelijk. Die keuzes zullen (soms) afgestemd moeten worden met het bestuur of andere verantwoordelijke instanties. Zeker als het onderwerpen zijn die raken aan wet- en regelgeving. Met andere woorden: ruimte vragen om zelf te organiseren staat gelijk aan grenzen erkennen van de mogelijkheden. Die grenzen vervolgens gezamenlijk bepalen en respecteren. Hier is geen eenheidsworst hét recept, maar dit zal verschillen per dorp/ wijk, o.a. vanwege de gekozen speerpunten.

b. coördinatie en organisatie Het is noodzakelijk dat er iets tot stand komt in het Zelforganiserend Dorp van coördinatie en organisatie. De naam zegt het tenslotte al. Het nemen van meer verantwoordelijkheid voor uitwerking van een visie naar speerpunten en het verwezenlijken hiervan door acties is één. Het volhouden en continuïteit bieden over de jaren heen, is geen gemakkelijke opgave voor een orgaan dat vooral - of zelfs uitsluitend - met vrijwilligers is bemenst. In een bijlage verwijst de werkgroep naar succesfactoren en beschrijft zowel enkele kenmerken als ook kritische kanttekeningen.

c. politiek. Van de politiek verwachten we dat er erkenning is voor verschillen in gemeenschappen. De behoeften van gemeenschappen om zelf touwtjes in handen te nemen zullen tenslotte echt niet overal gelijk zijn. Dit betekent dat het bestuur (gemeentelijk/ provinciaal) wordt uitgedaagd na te denken over meer of minder "loslaten" van het Zelforganiserende Dorp.

Termen als maatwerk, regelvrije ruimte, belonen van initiatief, ondersteunen, naar de burger toe, een meer faciliterende houding van de overheid, zijn de termen die hierbij horen. (Ook als burgers iets anders nastreven dan in het eigen politieke programma staat. zie de bijlage over succesfactoren, kenmerken en kritische kanttekeningen)

Een andere werkgroep van de Fryske Doarpetop is een thema aan het uitwerken dat hierop aansluit. Deze werkgroep heeft een handleiding opgesteld "Naar een Open Overheid," waarin wordt vastgelegd hoe burgers, overheid en politiek elkaar beter kunnen vinden. Daarom laten wij dit aspect los. Wij hopen op mooie resultaten die aldaar worden geboekt over dit onderwerp.

d. ondersteuning Het kan voorkomen dat een Zelforganiserend Dorp vastloopt in haar goeie bedoelingen. Belangrijk is dan de mogelijkheid dat er hulp ingeroepen kan worden. Bij zelforganisatie in bedrijven is er - soms alleen in het begin van het proces - ondersteuning

van een coach beschikbaar. Iets dergelijks zou ook kunnen helpen om de onderlinge samenwerking te verhelderen en valkuilen te vermijden. Doarpswurk, de Werkgroep Friese Dorpentop (G1000) en studenten van de Hogescholen zijn nu al beschikbaar om ondersteuning bij aan te vragen.

e. budget. Geld is hier als laatste beschreven en dat is met opzet. Eerst gaat het om inhoud, om de vraag of je iets met elkaar wenst op te zetten, wat datgene dan omvat etc. Daarna komt pas aan bod of er daadwerkelijk budget beschikbaar gesteld kan en moet worden naar de verantwoordelijken binnen het Zelforganiserend Dorp. En zo ja, hoe dit praktische aspect geregeld moet worden in bevoegdheden en verantwoording van het geld.

6. Wie gaan meedoen aan het Zelforganiserend Dorp

Iedereen in de gemeenschap is lid van die gemeenschap, zelfs als een persoon niet de handen uit de mouwen steekt of het gezicht laat zien. Wij willen de aanbeveling doen om werkvormen te kiezen die zo verschillend, aantrekkelijk en afgestemd zijn op diverse doelgroepen, dat inwoners van het dorp / de wijk zich ten principale uitgenodigd voelen om mee te doen. Met andere woorden: het Zelforganiserende Dorp werkt inclusief.

Dit vraagt om een houding die vriendjespolitiek tegengaat en die uitnodigend is om elke inwoner in zijn/ haar sterke punten te bevestigen en daarin te laten deelnemen, ieder op zijn/ haar eigen manier. Voldoende vaak wisselen van kerngroepleden helpt ook om breed draagvlak in de gemeenschap te behouden. (Zie ook bijlage succesfactoren etc.)

7. Stappenplan

Waar ga je beginnen als er iets borrelt in het dorp of in de wijk waaruit een paar mensen concluderen dat er ruimte is om meer zelf te gaan oppakken binnen het dorp of de wijk. Zoals uit een voorbeeld in Hantumhuizen blijkt, kan "gewoon doen" een uitstekende start zijn. Zie paragraaf 8.

Maar voor wie wenst te beginnen met een peiling naar de kansen en (on-)mogelijkheden voor meer zelforganisatie is er door één van de werkgroepleden een stroomschema opgesteld. Dit stroomschema is als bijlage opgenomen.

8. Voorbeelden ter inspiratie

In deze paragraaf tippen we enkele voorbeelden van dorpen aan die veel zelf oppakken. Dit is nooit uitputtend, maar kan een tip opleveren voor een dorp of wijk die op zoek is naar goede voorbeelden.

- Poppenwier:

In Poppenwier is jaren geleden door vrijwilligers en onder toezicht van vrijwilligers een nieuw dorps huis gebouwd. Het is nu ondergebracht in een stichting en wordt beheerd door een uitbater, die voor alle verenigingen in het dorp de ruimte gratis beschikbaar moet stellen. (info www.de.trilker.nl)

Op het dorpsplein staat een kist, die door de gemeente gevuld wordt met zout. De bewoners van de Binnenbuorren, een straat, die niet met een auto te bereiken is zorgen zelf voor de gladheidsbestrijding.

Aan de rand van het dorp is op een overhoekje grond (waar niet gebouwd mag worden) een dorps tuin aangelegd. De fruitbomen zijn geplant met behulp van de kinderen uit het dorp, die allemaal een eigen boom (appel, peer of pruim) hebben. Elke zaterdag wordt er

door een groepje enthousiastelingen gewerkt en kun je er onbespoten groenten komen halen. Voor niet dorpsgenoten tegen een kleine vergoeding. Er is eigen energievereniging, aangesloten bij de NLD.

- Olifantenpaadjes:

Hiermee worden paadjes aangeduid die ontstaan in het dagelijks gebruik, maar niet gepland waren. Het platgetreden gras laat zien waar mensen het meest lopen en dat gegeven kan vervolgens ertoe leiden dat juist dit officieuze paadje wordt erkend als het officiële wandelpad en als zodanig uitgevoerd met verharding. Kern van dit voorbeeld: meebewegen met wat ontstaat in de praktijk in plaats van in theorie of achter een tekentafel iets bedenken of ontwerpen.

- Siegerswâld

Waar men van een gevaarlijke kruising een dorpsplein maakte door inbreng van de bevolking. Op deze kruising van twee provinciale midden in het hart van het dorp gebeurden ernstige ongevallen. Verkeerskundigen wilden ter verbetering een rotonde aanleggen, maar overleg met bevolking leverde geen snelle overeenstemming op. De bevolking pleitte voor een aanpak die het dorp mooier zou maken en tegen een puur verkeerskundige oplossing. Het werkte, want het samenbundelen van krachten - overleg in het dorp, instemming vanuit de gemeente en deskundige steun - leidde tot een fraai plan. Er is nu een plein ontstaan met veel meer functies op een plek die voor het dorp weinig betekenis had. De trotse bevolking noemen het zelf ontworpen plein Ons Dorpsplein. Een webcam laat via de website van het dorp zien hoe het concept van Shared Space daar werkt. Het is een voorbeeld dat veel bezocht wordt door delegaties uit de hele wereld die dit ook willen. Gemeente Opsterland leidt deze graag rond. Evaluatiestudies zijn uitgevoerd en gepubliceerd. En belangrijk, er gebeuren geen ongelukken meer. Het nabijgelegen dorp Friesche Palen, wilde het ook en heeft het concept inmiddels ook in de praktijk gebracht.

- Reduzum

Reduzum (Roordahuizum) kent een hechte gemeenschap die er al sinds tientallen jaren in slaagt om eigen ideeën te ontwikkelen en te realiseren. De dorpswindmolen is er een bekend voorbeeld van; deze stond er ruim voordat klimaatdoelstellingen bij politiek en het grote publiek doordrongen als urgentie. Reduzum is een klein en actief dorp waar men erin slaagt om voorzieningen te handhaven of zelfs uit te breiden, zoals eerderdaags de start van dagbesteding voor mensen met dementie. Zie ook:

<http://www.reduzum.com/>

<http://www.friesedorpentop.frl/onderzoek-derde-jaarstudenten-succesfactoren-burgerinitiatief/>

- Duurzame Dorpsvisie Heeg

Heeg heeft een aansprekend boekwerk gerealiseerd onder de titel Dream fan in Doarp, visie van Heeg 2013 - 2025. Het is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met de bevolking van het dorp. Plaatselijk Belang Heeg had hiertoe opdracht gegeven in 2011. De projectleiders en Visiewerkgroep zijn erin geslaagd om ook jongeren te betrekken en hun mening en ideeën mee te nemen in de dorpsvisie op een gezamenlijke toekomst. De uitwerking in acties is in volle gang.

Zie ook <http://www.plaatselijkbelangheeg.nl/>

- Biovergister in Hantumhuizen:

Nu zorgt de biovergister nog voor enige overlast in de omgeving. Dit kan echter ook anders! Betrokken dorpsbewoners, tevens werkgroepleden, hebben in januari 2017 met de eigenaar gesproken en dat levert een mooie verandering op. Het plan is om met omwonenden, bewoners en de eigenaar te zorgen voor duurzame nieuwbouw in het dorp, waarbij de opbrengst van de biovergister gebruikt wordt in de woningen: warmte, electriciteit en later misschien gas. Zelfvoorzienende woningen dus in een zelforganiserend dorp, dat is wat Hantumhuizen wil bereiken. En hiermee ook de krimp tegengaan en voorkomen dat jeugd naar de stad trekt. De eerste reacties van diversen zijn positief - van de wethouder, Plaatselijk Belang, Streekwurk - en dit stemt de initiatiefnemers optimistisch. Het initiatief in Hantumhuizen is ontstaan als uitvloeisel van de G1000 van 5 november en de werkgroep Het Zelforganiserend Dorp. Twee werkgroepleden, woonachtig in het dorp, zijn daadwerkelijk aan de slag gegaan om hun idee om te zetten in een visie en dat te delen met anderen. Het ziet ernaar uit dat er een kansrijk plan ontstaat! Met win-win als essentie.

- Vereniging Dorpskorporaasje Jirnsum

In 2016 droeg Woningcorporatie Elkien 25 woningen over aan de nieuw opgerichte vereniging Dorpskorporaasje Jirnsum (VDJ). VDJ is nu eigenaar en daarmee verhuurder van de woningen. Een actiegroep voor behoud van het seniorencomplex Dekemahiem is erin geslaagd de sloopplannen van Elkien te stoppen. Dit haalde ook het landelijke nieuws, omdat het een alternatief zou kunnen zijn in gebieden waar krimp van de bevolking aan de orde is. Zie ook:

<http://www.jirnsum.com/>

<https://www.aedes.nl/artikelen/bedrijfsvoering/stakeholders-en-woningcorporaties/praktijkvoorbeelden/elkien-draagt-woningen-over-aan-wooncooperatie.html>

<https://www.swalkrutes.nl/overdracht-woningen-dekemahiem-jirnsum/>

- Energiecoöperatie, o.a. in Woudsend:

Zie websites van www.uskooperaasje.nl en www.duurzaamwoudsend.nl

EDW is een coöperatieve vereniging u.a. die van Woudsend e.o. een duurzamer regio wil maken. EDW is o.a. wederverkoper van groene stroom en gas van NLD Energie (Noordelijk Lokaal Duurzaam). EDW besteedt de wederverkoperspremie (€ 75,- per klant per jaar) aan duurzame en sociale (energie)projecten in haar werkgebied (Woudsend, Koufurderrige, Indyk, Ypecolsgea en Smallebrugge). De leden van EDW bepalen het beleid en de besteding van opbrengsten. EDW is een coöperatieve vereniging voor Woudsend e.o. en heeft als doelen: energiebesparing, duurzame energie-opwekking, energie verkoop. De opbrengsten voor het dorp. EDW is sinds 12 - 9 - 2014 lid van de Friese koepel van energiecoöperaties, Ús Koöperaasje.

9. Namen en mailadressen van de werkgroepleden

Het Zelforganiserend Dorp

Tineke Zuidema	Hantumhuizen	loonbedrijf@maatschaphoekstra.nl
Jan Hoekstra	Hantumhuizen	loonbedrijf@maatschaphoekstra.nl
Eddie Huitema	Goutum	ehuitema@chello.nl
Tine Douma - Foppema	Poppenwier	douma.foppema@gmail.com
Ids Hemminga	Aldeboarn	ids@ti-id.nl
Durk Visser	Buitenpost	onslandschap@outlook.com
Adriaan van der Horst	Woudsend	apvdhorst@gmail.com
Enny van der Wiel	Grou	e.vanderwiel1@gmail.com

Namen van deelnemers die een deel hebben meegemaakt:

Pieter de Haan , Gersloot

Hinke Pietersma, Franeker

Maartje van der Weide, Heeg

Inhoudsopgave van de bijlagen

- 1. Succesfactoren, Kenmerken van en Kritische Kanttekeningen bij zelforganisatie
- 2. Adressen naar websites van organisaties
- 3. Stroomschema's.

3 A) Implementatie "op weg naar een zelforganiserend dorp"

3 B) Realisatie van een actiepoint als Zelforganiserend Dorp

3 C) Hier zou Biografie van een Dorp als bijlage opgenomen zijn. Voor wie geïnteresseerd is in een dergelijke, fundamentele werkwijze om historie van en wensen binnen een gemeenschap te inventariseren, wordt verwezen naar Durk Visser, onslandschap@outlook.com

Als deskundige in deze werkwijze is hij zeker bereid om verder te helpen bij vragen.

Bijlage 1

Succesfactoren, Kenmerken van en Kritische Kanttekeningen bij zelforganisatie

Het blijkt nog niet eenvoudig te zijn voor dit onderwerp de juiste input te vinden. Er is wetenschappelijk materiaal uit de hele wereld over het fenomeen zelforganisatie. Er zijn al handleidingen voor de overheid om zelforganisatie te steunen, zoals "Help, een burgerinitiatief", wat gericht is op een instrumentele of technische benadering van zelforganisatie. Er zijn managementboeken die bestuurders helpen in hun organisaties om teams en medewerkers meer verantwoordelijkheden te geven. Kortom er is van alles, maar waar te beginnen. Lezer, verwacht daarom hier geen uitputtend verhaal!

A. Succesfactoren

Voor degenen die snel doorwillen naar de tips: lees het verslag van studenten naar de mate van zelforganisatie in het dorp Reduzum. Dit onderzoek is in het kader van de G 1000, de Friese Dorptenop, gehouden en geeft inzichten in zowel onderwerpen, de begrenzingen en in de structuur van werken in dit dorp.

<http://www.friesedorptenop.frl/onderzoek-derde-jaarstudenten-succesfactoren-burgerinitiatief/>

Voor de andere lezers het volgende.

B. Kenmerken van Actief Burgerschap en Burgerparticipatie.

Burgerkracht is de term die aan de basis staat van ontwikkeling naar de participatie-samenleving. En die term is door de overheid gekozen als alternatief voor de ingrijpende wijzigingen die men in het zorgstelsel doorvoert.

Kenmerken van de burgerinitiatieven nieuwe stijl op een rijtje:

1. Directe solidariteit en betrokkenheid. Bovendien een lokaal en praktisch engagement.
2. Lichte gemeenschappen met zwakke verbindingen. Flexibele verbintenissen (minder sterk dan families of kerken) en vertrouwdheid met het omgaan met verschillen.
3. Kanteling van krachten en van rollen. Meer faciliterende opstelling voor bestuur en maatschappelijke organisaties. De laatste begeleiden zelforganisatie dan als professional door te activeren en netwerken te helpen verbinden.
4. Horizontale verantwoording. Lokale invloed bij planprocedures van een gemeente, soms ook lokaal budget voor plaatselijke prioriteiten.
5. Voorwaarden actief burgerschap. Enerzijds: de juiste competenties bij burgers voor deelname aan "civil society" Anderzijds: uitnodigende, ondersteunende, faciliterende opstelling bij maatschappelijke organisaties en overheid.

Discussiepunten: Bij het toewerken naar actief burgerschap worden op ingenieuze wijze politieke agenda's verbonden van zowel liberale, sociaal-democratische als christendemocratische partijen. Echter, in de praktijk kan een zelforganiserende groep vlot stuiten op fundamentele verschillen in denken. Ook is er discussie over de meerwaarde voor en mogelijkheden van alle groepen burgers; komt er een nieuw ander schisma dan voorheen? En over de taken die de overheid wél dient te blijven uitvoeren voor haar burgers, al was het maar vanwege het gelijkheidsbeginsel. Enzovoort.

Bron:

<http://www.bodyofknowledgesociaalwerk.nl/pagina/actief-burgerschap-en-burgerparticipatie>, 2013

Auteur: Dirk Willem Postma, Associate Lector Welzijn Nieuwe Stijl, NHL Hogeschool

C. Kritische Kanttekeningen

De wetenschap is geïnteresseerd in zelforganisatie als antwoord op het falen van eerdere bestuursvormen en noemt daarbij de macht van de Overheid en later het geloof in de macht van De Markt. Echter, wordt gesteld, Zelforganisatie kan nooit alleen het nieuwe bestuursantwoord zijn in de huidige tijd; men moet ook de zelfkant van zelforganisatie willen zien.

1. Zelforganisatie blijkt op te bloeien op die plekken waar al een stevig en vruchtbaar institutioneel netwerk is.

Met andere woorden; er zijn ook plekken waar er een vacuüm kan ontstaan omdat het fijne en belangrijke weefsel ontbreekt van verenigingen, comité's, actiegroepen dat er in de jaren '70 en '80 van de 20e eeuw was. Onderzoek wijst uit dat dit fijne weefsel kennelijk zó weer geactiveerd kon en kan worden, maar dan moet het er wel geweest zijn.

2. Zelforganisatie heeft de neiging om uit te sluiten, zeker als de kerngroep van initiatiefnemers behoorlijk homogeen is.

Succesvolle vormen van zelforganisatie als zorgcoöperaties of energiecoöperaties kennen ook een stevig financieel fundament. Bij de overdracht van publieke taken naar sociale netwerken, wordt dit belangrijker. Uit hetzelfde onderzoek blijkt, dat juist het financiële aspect een reden tot het uitsluiten van buitenstaanders is.

Als zelforganiserende initiatieven er eenmaal zijn, blijkt dat er te allen tijde ontwikkelingen op gang komen die men over het algemeen niet verwachtte: bureaucrativering, machtsconcentratie en uitsluiting. Voorbeelden zijn: wikipedia en het festival Burning Man. Het advies is aan begeleidende professionals om dit te herkennen en erkennen als een onvermijdelijk fenomeen. Maar ook om het publiek belang in herinnering te roepen om zodoende de kerngroep/ werkgroep bij te sturen.

De overheid wordt een belangrijke taak toegedicht om burgerinitiatieven te honoreren. Alsof politiek en politiek beleid hierin geen rol speelt, maar dat is niet het geval, zo wordt gesteld. De wetenschap waarschuwt ervoor dat eigen initiatieven die niet of minder stroken met politieke beleidskeuzes er bekaaid kunnen afkomen. Dit kan zelfs van toepassing zijn op de betrokken personen. Want, zoals we aantreffen: "Waar eerst achtergestelde groepen werden gezien als legitieme ontvangers van overheidssteun, worden nu meegaande en ondernemende burgers omarmd als partners"

Bron: Prof. Dr. Justus Uitermark, Oratie 10 januari 2014, "Verlangen naar Wikitopia"

Bijlage 2

Adressen van organisaties die kunnen helpen bij zelforganisatie

Onderstaand zijn enkele verwijzingen te vinden naar webadressen van organisaties die met hetzelfde bezig zijn en/ of een bron van kennis zijn voor een startend dorp/ wijk.

Friese Dorpentop 2016

De Friese Dorpentop is een burgertop waar ruim 500 ingelote Friezen met elkaar in gesprek gingen over de toekomst van het Friese platteland.

www.friesedorpentop.frl

Doarpswurk

“Doarpswurk ondersteunt en stimuleert initiatieven die de leefbaarheid op het Friese platteland versterken.”

www.doarpswurk.frl

Netwerk Duurzame dorpen

Dé ontmoetingsplek voor duurzame dorpen

www.netwerkduurzamedorpen.nl

Streekwurk

Streekwurk heeft in elk gebied van Fryslân een projectbureau. Hieronder de adressen van onze projectbureaus.

www.fryslan.frl/beleidsthemas/contact_41336

Voor informatie over het Iepen Mienskipfûns, de Streekagenda, projecten of LEADER

www.fryslan.frl/beleidsthemas/streekwurk_41327

Dorpshuizen.nl

Het is een ontmoetingsplaats, onderdak voor het verenigingsleven en van diverse maatschappelijke diensten.

www.dorpshuizen.nl

Ús Koöperaasje

Coöperatieve vereniging voor het realiseren van de energietransitie in Fryslân

www.uskooperaasje.nl

Ljipstergea

Ljipstergea is een fictief Fries dorp in de gemeente Ljipsteradiel vlakbij de dorpen Griensterhúzen, Mûnerwâld, Britsterp en buurtschap De Tjilk. De inwoners van Ljipstergea hebben een energiecoöperatie opgericht, zijn wederverkoper van Noordelijk Lokaal Duurzaam en op dit moment realiseren zij een postcoderoos project. Maar hoe? Oane Terpstra legt het hier op kennisplatform Ljipstergea aan u uit.

<http://ljipstergea.frl>

Noordelijk Lokaal Duurzaam Energie van eigen bodem

Het Energiebedrijf voor Noord Nederland voor en door bewoners om lokaal energie op te wekken, in te kopen en te leveren

www.noordelijklokaalduurzaam.nl

Hier opgewekt

een kennisplatform over hernieuwbare energie.

www.hieropgewekt.nl

Nudge

“Samen met onze community en partners realiseren we initiatieven van onderaf die zorgen voor een positieve en blijvende verandering in onze maatschappij “

www.nudge.nl

Rainproof

Amsterdam Rainproof staat niet op zichzelf. Als Amsterdams programma valt het binnen (inter)nationale richtlijnen voor hoe we steden/buurtten/dorpen weerbaar kunnen maken tegen hevige regenval.

www.rainproof.nl

Gemeinde Saerbeck (Duitsland)

Een voorbeeld van een burgerinitiatief over klimaat beheersing

<http://www.klimakommune->

[saerbeck.de/city_info/webaccessibility/index.cfm?region_id=408&waid=315](http://www.klimakommune-saerbeck.de/city_info/webaccessibility/index.cfm?region_id=408&waid=315)

Gemeente Samsø (Denemarken)

Een voorbeeld van een burgerinitiatief over een zelfvoorzienend energie eiland

<https://www.samsoe.dk/borger/energi-og-klima/energi>

Bijlage 3

Twee Stroomschema's

A. Implementatie Op weg naar een Zelforganiserend Dorp

B. Realisatie van een actiepunt als Zelforganiserend Dorp (als voorbeeld)

**DORPENTOP FRYSLÂN, werkgroep ZOD, manifest 'IT KIN OARS':
Voorbeeld-'WERKWIJZE voor IMPLEMENTATIE'**

Dit document, WERKWIJZE voor IMPLEMENTATIE, is als bijlage onderdeel van het manifest 'IT KIN OARS' dat opgesteld is door de werkgroep 'Op weg naar het Zelf Organiserend Dorp' (ZOD). Die werkgroep is gevormd in de gelederen van het initiatief 'Fryske Doarpentop/Friese Dorpentop'. Meer over dat initiatief kunt u lezen op www.friesedorpentop.frl.

Minder of andere vorm van overheidsbemoeyenis.

Het initiatief wil dorpen de weg wijzen om zelf wensen voor toekomstige ontwikkeling te inventariseren, initiatieven te ontwikkelen en te realiseren. Met minder of andere vorm van overheidsbemoeyenis.

LEESWIJZER STROOMSCHEMA

Opmerking: Uiteraard verschaffen de stroomschema's 'slechts' een kader. De gang van zaken moet in de praktijk naar mogelijkheid en behoefte worden ingevuld.

Belangenbehartigers:

Mogelijk hebben niet alle dorpen een belangenvertegenwoordiging. Dorpen die dat wel hebben, hebben dat niet allemaal op dezelfde manier georganiseerd. In het schema word voor voor iedere vorm de afkorting 'DB' (dorpsbelang) gebruikt.

Dorpsbiografie

Voor een goed functionerend ZOD word in het manifest het vaststellen van de identiteit van het dorp als voorwaarde gesteld. In onderstaande werkwijze wordt het opstellen van een 'Dorpsbiografie' als voorbeeld genoemd waarmee die identiteit kan worden vastgesteld. De biografie kan een gereedschap zijn om wensen voor toekomstige ontwikkeling in een kontekst te plaatsen. De werkwijze om een biografie op te stellen is beschreven in een afzonderlijke bijlage van het manifest 'It Kin Oars'.

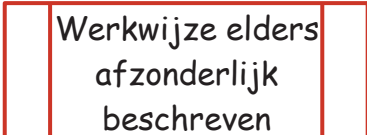
Verklaring van gebruikte kleuren

Initiatiefnemers Dorpentop

Dorp: Belangenbehartigers (DB)

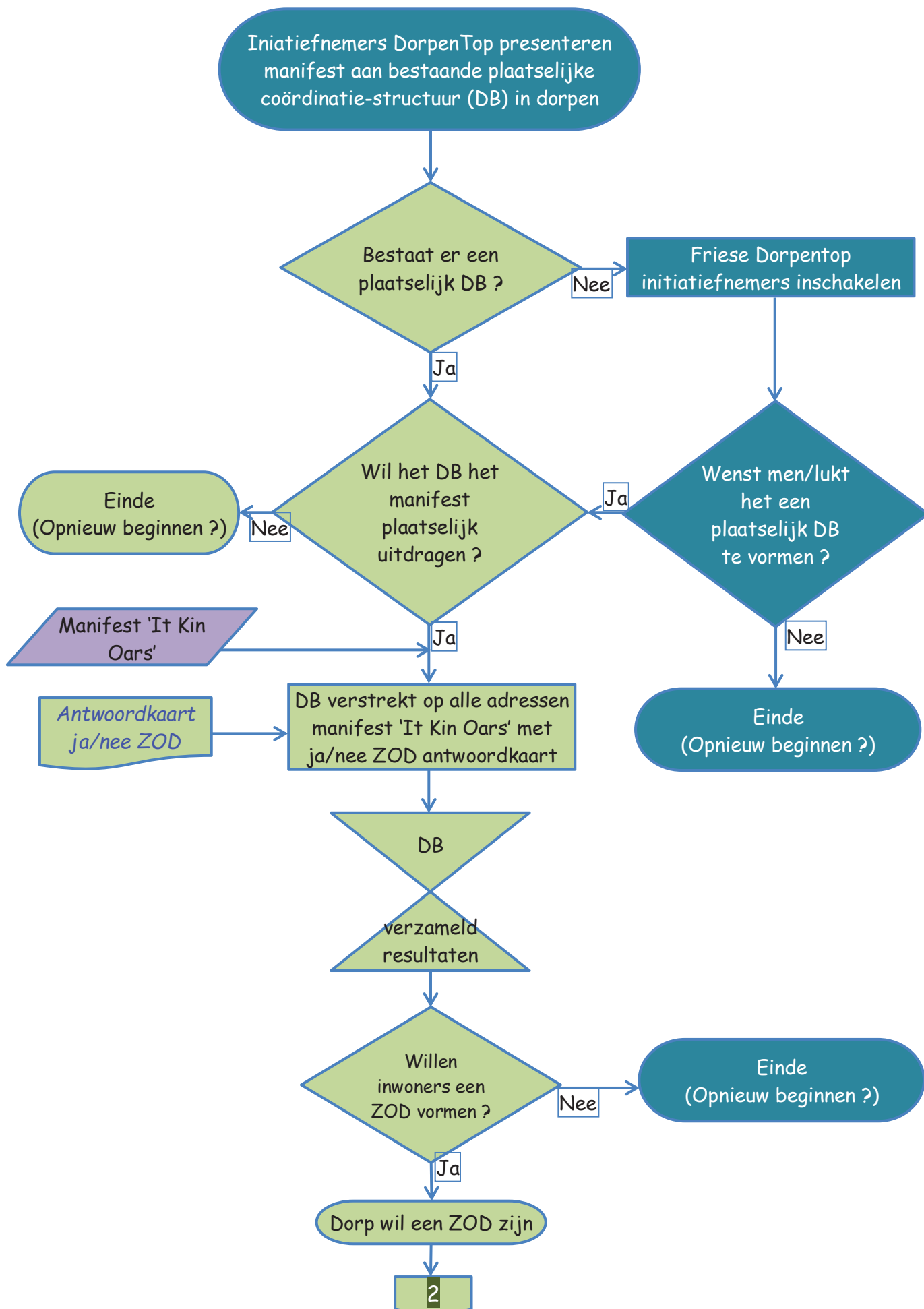
Product werkgroep ZOD

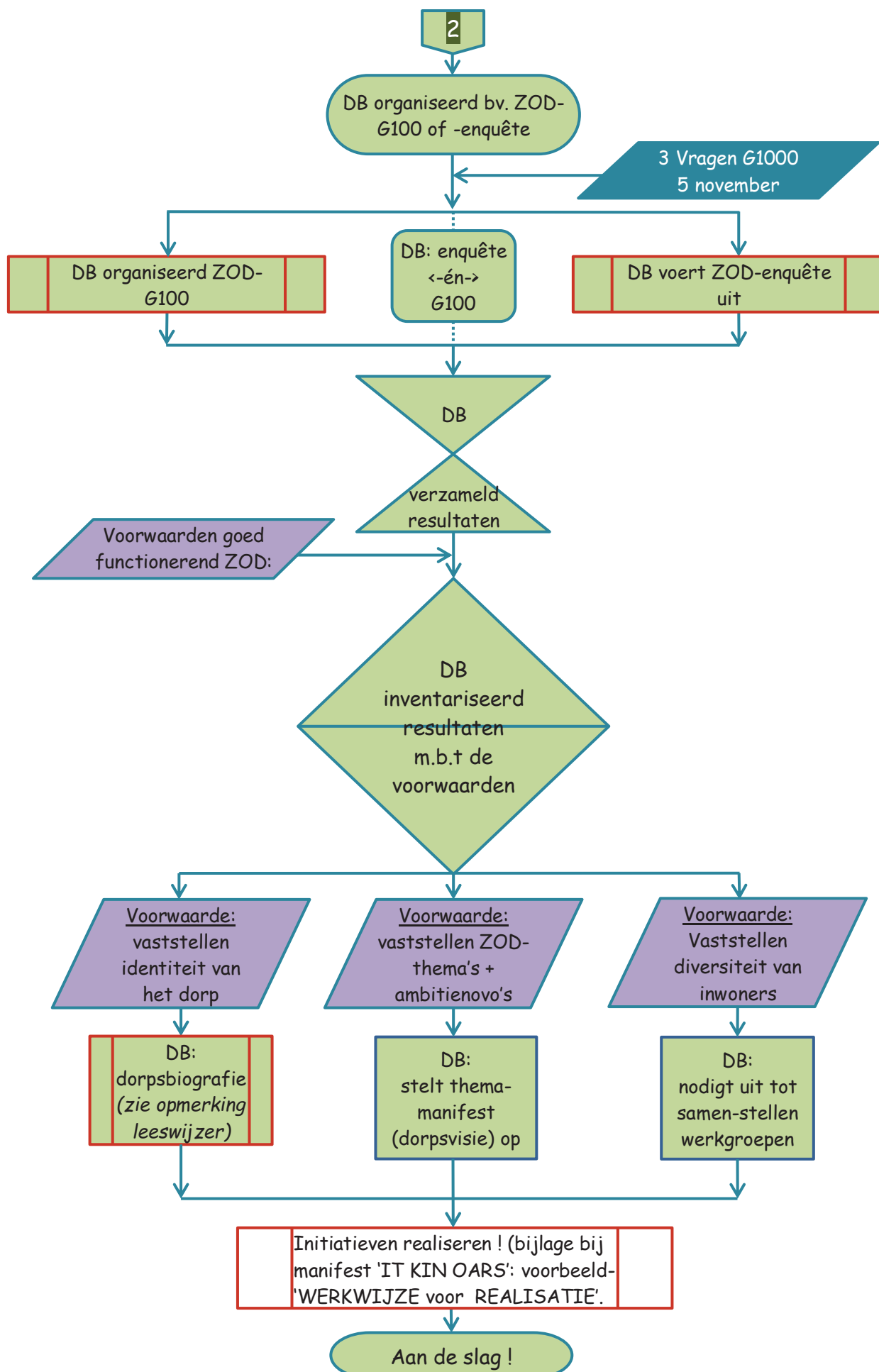
Verklaring van gebruikte symbolen

 Begin- of eindpunt	 Iets doen	 Inbreng van buiten
 Verzamelen	 Ja of nee ?	 Papieren document
 Alternatief	 Volgende pagina	 Werkwijze elders afzonderlijk beschreven

Dit document, 'WERKWIJZE voor REALISATIE', is als bijlage onderdeel van het manifest 'IT KIN OARS' dat opgesteld is door de werkgroep op weg naar het Zelf Organiserend Dorp (ZOD). Die werkgroep is gevormd in de gelederen van het initiatief 'Fryske Doarpentop/Friese Dorpentop'. Meer over dat initiatief kunt u lezen op www.friesedorpentop.frl.

Minder of andere vorm van overheidsbemoeienis.

Het initiatief wil dorpen de weg wijzen om zelf wensen voor toekomstige ontwikkeling te inventariseren, initiatieven te ontwikkelen en te realiseren. Met minder of andere vorm van overheidsbemoeienis.

In het manifest 'IT KIN OARS' wordt voorgesteld om na de inventarisatie de initiatieven te ontwikkelen op basis van de identiteit van de 'Mienskip'.

In een andere bijlage bij het manifest: 'Voorbeeld WERKWIJZE voor IMPLEMENTATIE', wordt het opstellen van een 'Dorpsbiografie' als voorbeeld genoemd waarmee die identiteit kan worden vastgesteld.

De methode om een biografie op te stellen is beschreven in een afzonderlijke bijlage van het manifest 'IT KIN OARS'. In onderstaande werkwijze voor realisatie van initiatieven wordt die methode als uitgangspunt toegepast.

In die methode worden vier biografische aspecten voorgesteld waarmee de inwoners van een dorp hun leefomgeving (inclusief de regio) beschrijven::

- 1 - Fysiek-functioneel aspect
- 2 - Sociaal-maatschappelijk aspect
- 3 - 'Mienskip' aspect
- 4 - Regionale aspect

Een te ontwikkelen initiatief geef je vorm en inhoud die passen bij de eigen identiteit. Dat doe je door het initiatief met dezelfde aspecten te omschrijven.

Vorm en inhoud van een initiatief

Een initiatief, voortkomende uit een G100 of enquête zou bv. kunnen zijn:

Te realiseren

'Op de 'Buorren', tegenover de school, een gemarkeerde oversteekplek voor voetgangers'.

De oversteek moet aan de volgende eisen voldoen:

- Moet geschikt zijn voor mensen met een beperking
- Gebruikers moeten recht van voorrang hebben
- De oversteek moet bij donker verlicht zijn

- De inrichting moet passen bij de identiteit van het dorp

'Passen bij de identiteit van het dorp' betekent dat de volgende aspecten worden onderzocht:

- 1- Fysiek-functioneel aspect
- 2- Sociaal-maatschappelijk aspect
- 3- 'Mienskip' aspect
- 4- Regionale aspect

Let wel: het is niet nodig, soms zelfs onmogelijk, om voor alle initiatieven voor alle deelaspecten een antwoord te formuleren. Maar 'passen bij de identiteit van het dorp' betekent wel dat je de volledige checklist doorloopt.

Let wel: alles geformuleerd bij de nummers 1 gaan over het verzamelen van feiten met betrekking tot 'hoe heeft het zich in het verleden ontwikkeld' ?

Let wel: alles geformuleerd bij de nummers 2 gaan over het verzamelen van wensen met betrekking tot 'hoe willen wij het in de toekomst vorm en inhoud geven ?'

Fysiek-functioneel aspect:

Fysiek:

- 1- Voorheen was tegenover de school ingang van het voetpad naar 'It Efterom' De ingang naar het voetpad is er niet meer. (daar staat nu ons dorps-initiatief 'Us Winkeltsje met een parkeerterreintje.)
- 2- In historisch perspectief willen wij het element van de ingang van het voetpad in ons straatbeeld terug brengen.

Functioneel:

- 1- De oversteekplek werd voorheen vooral door de schoolkinderen van en naar het voetpad naar 'It Efterom' gebruikt.
- 2- Wij willen dat de oversteek nu gebruikt kan worden door kinderen en het toenemende aantal 'breng & ophaal-moeders en -vaders'. (De school heeft immers een regionaal karakter gekregen i.v.m. sluiting van andere scholen in de regio.)

Sociaal-maatschappelijk aspect

Sociaal:

- 1- Voorheen was er minder verkeer
- 2- Wij willen de verkeersveiligheid voor alle mensen verbeteren

Cultureel:

- 1- Voorheen vooral gebruikt door lokale inwoners bekend met verkeer & situatie.
- 2- Nieuwe inwoners met een andere culturele achtergrond (bv. vluchtelingen) gedragen zich anders in het verkeer. De situatie moet ook voor hen duidelijk worden.

Economisch: 1- Voorheen kwam de SRV-wagen in het dorp.

2- Wij willen dat ons eigen initiatief 'Us Winkeltsje (mét PostNL !) beter en veiliger bereikbaar is.

Maatschappelijk: 1- De aanwezige lantaarnpalen hebben stroomverslindende lampen.
2- Groen & Doen: wij willen een nieuwe soort verlichting met zonnepaneel en ledlampen. En voor zover van toepassing gerecyclede materialen en/of VFC-hout.

Het 'Menskip-aspect'

Leefomgeving: 1- Voorheen werd inrichting bepaald door de gemeente.
2- Nu gaan we zelf met een voorstel voor de inrichting komen.

Inwoners: 1- Voorheen 'redde' ik mezelf met het oversteken
2- Voortaan heb ik behoefte aan 'klaar-overs'

Ervaringen: 1- Ik vond het onveilig dat ik mezelf door de extra verkeersdrukte in de rolstoel moest redden. Vaak kon ik wel een extra zetje gebruiken.
2- Straks kan ik zelf, omdat het nu een oversteek met voorrang word, als 'klaar-over' andere mensen dezelfde onveilige ervaringen besparen.

Het Regionale aspect

Economisch: 1- Voorheen moest de aanleg van een oversteek door de gemeente gebeuren.
2- Wij willen dat een aannemersbedrijf uit de regio dat doet.

Recreatief: 1- De oversteek had geen recreatieve functie.
2- Nu willen we (bv. voor fietsers/wandelaars van een regio-route) een veilig bereikbare picknick-tafel plaatsen naast het parkeerplekje bij 'Us Winkeltsje' (++ € 'tjes!).

Zorg: - (is het 'Regionale zorg-aspect' van toepassing op de oversteek ?)

Onderwijs: 1- Nog nooit was er op scholen in de regio verkeersvoorlichting.
2- De oversteek kan regionaal op alle biografische aspecten als voorbeeld dienen

Openbaar vervoer: - (is het 'Regionale OV-aspect' van toepassing op de oversteek ?)

STROOMSCHEMA voor REALISATIE

LEESWIJZER

Opmerking: Uiteraard verschaffen de stroomschema's 'slechts' een kader. De gang van zaken moet in de praktijk naar mogelijkheid en behoefte worden ingevuld.

Belangenbehartigers:

Mogelijk hebben niet alle dorpen een belangenvertegenwoordiging. Dorpen die dat wel hebben, hebben dat niet allemaal op dezelfde manier georganiseerd. In het schema word voor voor iedere vorm de afkorting 'DB' (dorpsbelang) gebruikt.

Verklaring van gebruikte kleuren

ZOD: Belangenbehartigers (DB)

Gemeente

ZOD & Gemeente: gezamenlijke inspanning

Product werkgroep ZOD

Verklaring van gebruikte symbolen

